YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

29 päivänä tammikuuta 2002 *

Asiassa C-162/00,

jonka Bundesarbeitsgericht (Saksa) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Land Nordrhein-Westfalen

vastaan

Beata Pokrzeptowicz-Meyer

ennakkoratkaisun Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Puolan tasavallan välisestä assosioinnista tehdyn Eurooppa-sopimuksen, joka on hyväksytty ja tehty yhteisön puolesta 13.12.1993 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 93/743/Euratom, EHTY, EY (EYVL L 348, s. 1), 37 artiklan 1 kohdan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, F. Macken, N. Colneric ja S. von Bahr sekä tuomarit C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola (esittelevä tuomari), J.-P. Puissochet, J. N. Cunha Rodrigues ja C. W. A. Timmermans,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Land Nordrhein-Westfalen, edustajanaan Rechtsanwalt P. O. Wilke,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään J.-F. Dobelle ja C. Bergeot,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään M.-J. Jonczy ja B. Martenczuk,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Ranskan hallituksen ja komission 19.6.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 20.9.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Bundesarbeitsgericht on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 22.3.2000 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 2.5.2000, EY 234 artiklan nojalla kaksi ennakkoratkaisukysymystä Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Puolan tasavallan välisestä assosioinnista tehdyn Eurooppa-sopimuksen, joka on hyväksytty ja tehty yhteisön puolesta 13.12.1993 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 93/743/Euratom, EHTY, EY (EYVL L 348, s. 1), 37 artiklan 1 kohdan tulkinnasta.

2 Kysymykset on esitetty asiassa, jonka asianosaisina ovat Land Nordrhein-Westfalen (Nordrhein-Westfalenin osavaltio) ja Pokrzeptowicz-Meyer ja joka koskee mainittujen asianosaisten välillä tehdyn sopimuksen päättymisajankohdan pätevyyttä.

Assosiaatiosopimus

3 Assosiaatiosopimus allekirjoitettiin 16.12.1991 Brysselissä, ja sen 121 artiklan toisen kohdan mukaisesti se tuli voimaan 1.2.1994.

4 Assosiaatiosopimuksen tavoitteena on sen 1 artiklan 2 kohdan mukaan muun muassa luoda asianmukaiset kehykset osapuolten väliselle poliittiselle vuoropuhelulle, joka mahdollistaa näiden välisten läheisten suhteiden kehittämisen, edistää kaupan ja tasapuolisten kauppasuhteiden laajentumista ja siten edistää voimistuvaa taloudellista kehitystä ja hyvinvointia Puolan tasavallassa sekä luoda asianmukaiset kehykset Puolan asteittaiselle yhdentymiselle yhteisöön; tämän maan lopullinen tavoite on assosiaatiosopimuksen 15. perustelukappaleen mukaan jäsenyys yhteisössä.

5 Pääasian kannalta keskeiset assosiaatiosopimuksen määräykset ovat sen IV osastossa, jonka otsikkona on "Työntekijöiden liikkuvuus, sijoittautumisoikeus [ja] palvelujen tarjoaminen".

6 Assosiaatiosopimuksen IV osaston I luvussa, jonka otsikkona on "Työntekijöiden liikkuvuus", olevassa 37 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Jollei kussakin jäsenvaltiossa sovellettavista edellytyksistä ja yksityiskohtaisista säännöistä muuta johdu:

— kansalaisuudeltaan puolalaisia työntekijöitä, jotka laillisesti työskentelevät jonkin jäsenvaltion alueella, ei saa syrjiä heidän kansalaisuutensa perusteella työehdoissa, palkkauksessa eikä irtisanomisessa verrattuna kyseisen jäsenvaltion kansalaisiin;

— laillisesti jossakin jäsenvaltiossa työskentelevän työntekijän aviopuolisolla ja lapsilla, jotka asuvat siellä laillisesti, on pääsy tämän jäsenvaltion työmarkkinoille tämän työntekijän työluvan voimassaoloaikana; poikkeuksen muodostavat kausityöntekijät ja 41 artiklan mukaisten kahdenvälisten sopimusten perusteella saapuneet työntekijät, jollei mainituissa sopimuksissa toisin määrätä."

7 Assosiaatiosopimuksen IV osaston IV luvussa, jonka otsikkona on "Yleiset määräykset", olevassa 58 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Tämän sopimuksen IV osastoa sovellettaessa eivät mitkään tämän sopimuksen määräykset estä sopimuspuolia soveltamasta oikeudellisia ja hallinnollisia määräyksiään maahan saapumisesta ja maassa oleskelusta, työskentelystä, työskentelyedellytyksi[st]ä, luonnollisten henkilöiden sijoittautumisesta ja palvelujen tarjonnasta[,] edellyttäen, että nämä määräykset eivät johda siihen, että ne mitätöivät tai rajoittavat niitä etuja, jotka kuuluvat jollekin sopimuspuolelle tietyn sopimusmääräyksen nojalla. — — "

Kansallinen lainsäädäntö

8 Hochschulrahmengesetzin (korkea-asteen opetusta koskeva puitelaki, jäljempänä HRG) 57 b § ja 57 c § sisällytettiin kyseiseen lakiin 14.6.1985 annetulla Gesetz über befristete Arbeitsverträge mit wissenschaftlichem Personal an Hochschulen und Forschungseinrichtungenilla (korkea-asteen opetus- ja tutkimuslaitoksissa työskentelevän opetus- ja tutkimushenkilöstön määräaikaisista työsopimuksista annettu laki, BGBl. I, s. 1065).

9 HRG:n 57 b §:n 1 momentissa säädetään, että määräaikaisten työsopimusten tekeminen kyseisen lain 57 a §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa on perusteltava objektiivisella syyllä. HRG:n 57 b §:n 2 momentissa luetellaan erilaisia objektiivisia syitä, joihin voidaan vedota silloin, kun otetaan palvelukseen henkilöitä HRG:n 53 §:ssä tarkoitettuihin opetus- ja tutkimustehtäviin tai 54 §:ssä tarkoitettuihin lääketieteellisiin tehtäviin, seuraavasti:

1) sopimus, jonka tarkoituksena on asianomaisen kouluttaminen

2) palkkaus sellaisista talousarviovaroista, jotka on tarkoitettu ajallisesti rajoitettuun toimintaan

3) palvelukseenotto, jonka tarkoituksena on tilapäisesti luovuttaa tai saada tiettyä tietoa tai kokemusta tutkimustyössä tai taiteellisessa toiminnassa

4) palkkaus ulkopuolisen rahoituksen turvin tai

5) asianomaisen ottaminen palvelukseen ensimmäisen kerran opetus- ja tutkimustehtävistä vastaavana työntekijänä.

10 Pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan voimassa olleen HRG:n version 57 b §:n 3 momentissa säädettiin seuraavaa:

"Objektiivinen syy, jolla voidaan perustella määräaikaisen työsopimuksen tekeminen erityistehtäviä hoitavan vieraan kielen opettajan kanssa, on olemassa myös silloin, kun tehtävät, joihin asianomainen otetaan, liittyvät enimmäkseen vieraan kielen opettamiseen (lehtori)."

11 HRG:n 57 c §:n 2 momentin mukaan kyseiset määräaikaiset sopimukset voidaan tehdä enintään viideksi vuodeksi; tätä rajaa sovelletaan myös silloin, kun sama lehtori tekee saman yliopiston kanssa useampia sopimuksia.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

12 Pokrzeptowicz-Meyer, joka on Puolan kansalainen, on asunut Saksassa vuoden 1992 puolivälistä alkaen. Land Nordrhein-Westfalen otti hänet 5.10.1992 tehdyllä sopimuksella palvelukseensa Bielefeldin yliopistoon (Saksa) erityistehtäviä hoitavaksi opettajaksi eli osa-aikaiseksi puolan kielen lehtoriksi, jonka työaika oli puolet täysipäiväisen lehtorin työajasta.

13 Pokrzeptowicz-Meyer otettiin työsopimuksen 2 §:n nojalla palvelukseen HRG:n 57 b §:n 3 momentin mukaisesti määräajaksi eli 8.10.1992—30.9.1996 väliseksi ajaksi, koska hänen tehtävänsä liittyivät enimmäkseen vieraan kielen opetukseen.

14 Pokrzeptowicz-Meyer vaati Arbeitsgericht Bielefeldissä (Saksa) 16.1.1996 nostamallaan kanteella kyseistä tuomioistuinta vahvistamaan, ettei hänen työsopimuksensa voimassaolo päättyisi sopimuksessa mainitun määräajan päättyessä 30.9.1996. Kanteensa tueksi hän väitti, että HRG:n 57 b §:n 3 momentilla ei voinut perustella määräajan sisällyttämistä kyseiseen sopimukseen; koska yhteisöjen tuomioistuin on nimittäin todennut, että kyseistä säännöstä ei voinut soveltaa yhteisön kansalaisiin sen takia, että se oli syrjivä (asia C-272/92, Spotti, tuomio 20.10.1993, Kok. 1993, s. I-5185), samaan ratkaisuun olisi päädyttävä silloin, kun kyse on kolmansien maiden, kuten Puolan tasavallan, kansalaisista. Land Nordrhein-Westfalen vaati kanteen hylkäämistä ja väitti, että sopimuksen määräaikaisuus oli HRG:n 57 b §:n 3 momentin mukaisesti perusteltavissa objektiivisella syyllä.

15 Arbeitsgericht hylkäsi sen käsiteltäväksi saatetun kanteen. Landesarbeitsgericht Hamm (Saksa), johon Pokrzeptowicz-Meyer valitti, sitä vastoin hyväksyi hänen valituksensa. Land Nordrhein-Westfalen teki tämän jälkeen Revision-valituksen Bundesarbeitsgerichtiin.

16 Koska Bundesarbeitsgericht katsoo, että asian ratkaiseminen edellyttää yhteisön oikeuden tulkintaa, se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Kielletäänkö Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Puolan tasavallan välisestä assosioinnista 16 päivänä joulukuuta 1991 tehdyn Eurooppa-sopimuksen 37 artiklan 1 kohdassa soveltamasta Puolan kansalaiseen kansallista säännöstä, jonka mukaan vieraiden kielten lehtorien virat voidaan täyttää tekemällä määräaikaisia työsopimuksia, vaikka tällaisen sopimuksen tekemiseen muihin erityistehtäviin otettavien opettajien kanssa on oltava kussakin yksittäistapauksessa objektiivinen syy?

2) Jos yhteisöjen tuomioistuin vastaa ensimmäiseen kysymykseen myöntävästi:

Kielletäänkö Eurooppa-sopimuksen 37 artiklan 1 kohdassa soveltamasta kansallista säännöstä silloinkin, kun määräaikainen työsopimus on tehty ennen Eurooppa-sopimuksen voimaantuloa ja sovittu määräaika päättyy sen voimaantulon jälkeen?"

Ensimmäinen kysymys

17 Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, onko assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa tulkittava siten, että siinä kielletään soveltamasta Puolan kansalaiseen kansallista säännöstä, jonka mukaan vieraan kielen lehtorien toimet voidaan täyttää teke-

mällä määräaikaisia työsopimuksia, vaikka tällaisen sopimuksen tekeminen muihin erityistehtäviin otettavien opettajien kanssa on kussakin yksittäistapauksessa perusteltava objektiivisella syyllä.

18 Jotta tällä tavalla uudelleen muotoiltuun kysymykseen voidaan vastata, on ensiksi tutkittava sitä, voiko yksityinen oikeussubjekti vedota assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen luetelmakohtaan kansallisessa tuomioistuimessa, ja jos vastaus on myöntävä, määritettävä tämän jälkeen kyseiseen määräykseen sisältyvän syrjintäkiellon periaatteen ulottuvuus.

Assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan välitön oikeusvaikutus

19 Aluksi on muistutettava siitä, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön kolmansien maiden kanssa tekemässä sopimuksessa olevan määräyksen on katsottava olevan välittömästi sovellettavissa, kun se sanamuotonsa sekä sopimuksen tarkoituksen ja luonteen huomioon ottaen sisältää selvän ja täsmällisen velvoitteen, jonka täytäntöönpano tai oikeusvaikutusten syntyminen ei edellytä muita toimenpiteitä (ks. mm. asia C-262/96, Sürül, tuomio 4.5.1999, Kok. 1999, s. I-2685, 60 kohta ja asia C-63/99, Gloszczuk, tuomio 27.9.2001, 30 kohta, Kok. 2001, s. I-6369).

20 Sen selvittämiseksi, vastaako assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäinen luetelmakohta näitä arviointiperusteita, on aluksi tarkasteltava sen sanamuotoa.

21 Tältä osin on todettava, että assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen luetelmakohtaan sisältyvässä lauseen osassa on sanamuodoltaan selvä, täsmällinen ja ehdoton jäsenvaltioita koskeva kielto kohdella omiin kansalaisiinsa nähden syrjivästi kyseisessä määräyksessä tarkoitettuja puolalaisia

työntekijöitä heidän kansalaisuutensa perusteella työehdoissa, palkkauksessa ja irtisanomisessa. Ne puolalaiset työntekijät, joiden eduksi kyseistä määräystä sovelletaan, ovat sellaisia, jotka ovat ensin saaneet luvan tulla jäsenvaltion alueelle ja jotka työskentelevät siellä laillisesti.

22 Tässä yhdenvertaista kohtelua koskevassa määräyksessä määrätään lopputulosta koskevasta täsmällisestä velvollisuudesta, ja se on perusolemukseltaan sellainen, että yksityinen voi vedota siihen kansallisessa tuomioistuimessa vaatiakseen tätä jättämään soveltamatta jäsenvaltion lainsäädännön syrjivät säännökset, eikä tätä varten vaadita täydentävien täytäntöönpanotoimenpiteiden toteuttamista.

23 Tätä tulkintaa ei aseta kyseenalaiseksi Land Nordrhein-Westfalenin väite, jonka mukaan assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäinen luetelmakohta ei ole ehdoton sen takia, että kyseisessä määräyksessä ilmaistua periaatetta sovelletaan, "jollei kussakin jäsenvaltiossa sovellettavista edellytyksistä ja yksityiskohtaisista säännöistä muuta johdu".

24 Kyseistä sanamuotoa ei nimittäin voida tulkita siten, että sillä sallitaan jäsenvaltion asettaa assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa ilmaistun syrjintäkiellon periaatteen soveltamista koskevia edellytyksiä tai rajoittaa tätä soveltamista harkintansa mukaan. Tällainen tulkinta johtaisi nimittäin siihen, että kyseisellä määräyksellä ei olisi mitään merkitystä eikä minkäänlaista tehokasta vaikutusta.

25 Lisäksi toteamus siitä, että assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen luetelmakohtaan sisältyvä syrjintäkiellon periaate voi säännellä suoraan yksityisten asemaa, ei ole ristiriidassa sen sopimuksen tarkoituksen ja luonteen kanssa, johon tämä määräys kuuluu.

26 Assosiaatiosopimuksen tarkoituksena on sen 15. perustelukappaleen ja 1 artiklan 2 kohdan sanamuodon mukaan sellaisen assosiaation perustaminen, jonka tavoitteena on edistää sopimuspuolten välisen kaupan ja tasapuolisten kauppasuhteiden kehittymistä ja siten voimistuvaa taloudellista kehitystä sekä hyvinvointia Puolan tasavallassa, jotta Puolan tasavallan liittyminen yhteisöön helpottuisi.

27 Lisäksi se seikka, että assosiaatiosopimuksen olennaisena tarkoituksena on edistää Puolan taloudellista kehitystä ja että yhteisön velvoitteet ovat näin ollen epätasapainossa kyseisen kolmannen maan velvoitteisiin nähden, ei ole esteenä sille, että yhteisö tunnustaa sopimuksen tietyillä määräyksillä olevan välitön oikeusvaikutus (ks. em. asia Gloszczuk, tuomion 36 kohta).

28 Se toteamus, että assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäinen luetelmakohta on välittömästi sovellettavissa, ei ole ristiriidassa myöskään kyseisen sopimuksen 58 artiklan 1 kohdan sanamuodon kanssa. Tästä määräyksestä seuraa nimittäin ainoastaan se, että jäsenvaltion viranomaiset ovat edelleen toimivaltaisia soveltamaan erityisesti Puolan kansalaisten maahan saapumista ja maassa oleskelua sekä työehtoja ja työskentelyä koskevaa kansallista lainsäädäntöä assosiaatiosopimuksessa asetettujen rajojen mukaisesti. Näin ollen tämä 58 artiklan 1 kohta ei koske sitä, kun jäsenvaltiot panevat täytäntöön työntekijöiden liikkuvuutta koskevia assosiaatiosopimuksen määräyksiä, eikä sen tarkoituksena ole, että kyseisen sopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa ilmaistun syrjintäkiellon periaatteen täytäntöönpano tai sen oikeusvaikutusten syntyminen edellyttäisivät täydentäviä kansallisia toimenpiteitä (assosiaatiosopimuksen sijoittautumista koskevien määräysten osalta ks. em. asia Gloszczuk, tuomion 37 kohta).

29 Lopuksi on todettava, että kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 39 kohdassa todennut, assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan toimeenpano ei erotuksena kyseisen sopimuksen muista määräyksistä riipu siitä, toteuttaako kyseisellä sopimuksella perustettu assosiointineuvosto täydentäviä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on määritellä soveltamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt.

30 Edellä esitetty huomioon ottaen on todettava, että assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisellä luetelmakohdalla on välitön oikeusvaikutus, mikä merkitsee sitä, että Puolan kansalaiset voivat vedota siihen vastaanottavan jäsenvaltion kansallisissa tuomioistuimissa.

Assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan ulottuvuus

31 Assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan ulottuvuuden määrittämiseksi on tutkittava, voidaanko yhteisöjen tuomioistuimen EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdasta (josta on muutettuna tullut EY 39 artiklan 2 kohta) esittämää tulkintaa soveltaa assosiaatiosopimuksen mainittuun määräykseen, kuten Pokrzeptowicz-Meyer on kansallisessa tuomioistuimessa väittänyt.

32 Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan pelkkä yhteisön jonkin perustamissopimuksen ja yhteisön ja kolmannen maan välillä tehdyn kansainvälisen sopimuksen määräyksen sanamuodon samankaltaisuus ei riitä antamaan tämän viimeksi mainitun sopimuksen sanamuodolle samaa merkitystä kuin sillä on perustamissopimuksissa (ks. asia 270/80, Polydor ja RSO, tuomio 9.2.1982, Kok. 1982, s. 329, 14—21 kohta; Kok. Ep. VI, s. 323; asia 104/81, Kupferberg, tuomio 26.10.1982, Kok. 1982, s. 3641, 29—31 kohta; Kok. Ep. VI, s. 555; asia C-312/91, Metalsa, tuomio 1.7.1993, Kok. 1993, s. I-3751, 11—20 kohta ja em. asia Gloszczuk, tuomion 48 kohta).

33 Tämän oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen määräyksen tulkinnan ulottaminen koskemaan jotakin sanamuodoltaan rinnastettavaa, samankaltaista tai jopa samanlaista yhteisön kolmannen maan kanssa tekemässä sopimuksessa olevaa määräystä riippuu erityisesti tavoitteesta, johon kullakin määräyksellä pyritään kunkin määräyksen soveltamisalalla. Tältä osin yhtäältä kolmannen maan kanssa tehdyn sopimuksen ja toisaalta perustamissopimuksen tavoitteiden ja asiayhteyden vertailulla on huomattava merkitys (ks. em. asia Metalsa, tuomion 11 kohta ja em. asia Gloszczuk, tuomion 49 kohta).

34 Edellä mainitussa asiassa Spotti antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista on sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltaminen, jonka mukaan vieraan kielen lehtorin toimi on täytettävä tai voidaan täyttää tekemällä määräaikaisia työsopimuksia, vaikka tällaisten sopimusten tekeminen muiden erityistehtäviä hoitavien opettajien osalta on kussakin yksittäistapauksessa perusteltava objektiivisella syyllä.

35 Edellä mainitussa asiassa Spotti annettu tuomio annettiin tilanteessa, jossa pääasia koski erityisesti sitä, oliko HRG:n 57 b §:n 3 momentti, joka on täysin samanlainen kuin nyt esillä oleva säännös, yhteensoveltuva perustamissopimuksen kanssa.

36 Yhteisöjen tuomioistuin on tältä osin ensinnäkin todennut edellä mainitussa asiassa Spotti annetun tuomion 14 kohdassa, että se oli asiassa 33/88, Allué ja Coonan, 30.5.1989 antamassaan tuomiossa (Kok. 1989, s. 1591) katsonut, että perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista on sellaisen kansallisen oikeuden säännöksen soveltaminen, jolla ajallisesti rajoitetaan yliopistojen ja vieraan kielen lehtorien välisten työsuhteiden kestoa, vaikka tällaista rajoitusta ei lähtökohtaisesti ole muiden työntekijöiden osalta.

37 Yhteisöjen tuomioistuin on tämän jälkeen perustanut tulkintansa sille seikalle, että koska vieraan kielen lehtorien suuri enemmistö on ulkomaan kansalaisia, se, että heitä kohdellaan eri tavalla kuin muita erityistehtäviä hoitavia opettajia niiden syiden osalta, joilla voidaan perustella määräaikaisten työsopimusten tekeminen, on omiaan asettamaan ulkomaan kansalaiset heikompaan asemaan kuin Saksan kansalaiset, mikä merkitsee näin ollen perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa kiellettyä välillistä syrjintää, ellei sitä voida perustella objektiivisilla syillä (em. asia Spotti, tuomion 16—18 kohta).

38 Yhteisöjen tuomioistuin on lopuksi katsonut, että kuten se oli todennut edellä mainitussa asiassa Allué ja Coonan antamassaan tuomiossa, tarpeella taata ajantasainen opetus ei voinut perustella vieraan kielen lehtorien työsopimusten keston rajoittamista (em. asia Spotti, tuomion 20 kohta).

39 Assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan osalta on todettava, että toisaalta assosiaatiosopimuksen ja toisaalta EY:n perustamissopimuksen tavoitteiden ja asiayhteyden vertailusta ilmenee, että ei ole mitään syytä antaa edellä mainitulle määräykselle erilaista ulottuvuutta kuin mihin yhteisöjen tuomioistuin päätyi edellä mainitussa asiassa Spotti antamassaan tuomiossa perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan osalta.

40 On totta, että kuten Ranskan hallitus toteaa, assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa ei ilmaista periaatetta, jonka mukaan puolalaiset työntekijät voivat vapaasti liikkua yhteisössä, kun taas perustamissopimuksen 48 artiklassa määrätään työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaatteesta yhteisön kansalaisten hyväksi.

41 Assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa määrätään kuitenkin jäsenvaltion alueella laillisesti työskentelevien puolalaisten työntekijöiden sellaisesta oikeudesta yhdenvertaiseen kohteluun työehdoissa, jolla on sama ulottuvuus kuin sillä oikeudella, joka samaa sanamuotoa käyttäen on perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa annettu yhteisön työntekijöille.

42 Assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan sanamuodosta ja kyseisen sopimuksen — jonka tarkoituksena on luoda asianmukaiset kehykset Puolan tasavallan asteittaiselle yhdentymiselle yhteisöön — tavoitteista ilmenee, että kieltoa syrjiä puolalaisia työntekijöitä heidän kansa-

laisuutensa perusteella on sovellettava sekä välilliseen että välittömään syrjintään, joka saattaa vaikuttaa heidän työehtoihinsa.

43 Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyissä huomautuksissa ei ole myöskään esitetty mitään seikkaa, jolla voitaisiin objektiivisesti perustella HRG:n 57 b §:stä johtuva Saksan kansalaisten ja Puolan kansalaisten erilainen kohtelu, joka vaikuttaa Puolan kansalaisten työehtoihin.

44 Näin ollen yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Spotti esittämää tulkintaa perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdasta voidaan soveltaa assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäiseen luetelmakohtaan.

45 Edellä esitetystä seuraa, että ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa, jolla on välitön oikeusvaikutus, kielletään soveltamasta Puolan kansalaiseen kansallista säännöstä, jonka mukaan vieraan kielen lehtorien toimet voidaan täyttää tekemällä määräaikaisia työsopimuksia, vaikka tällaisen sopimuksen tekeminen muihin erityistehtäviin otettavien opettajien kanssa on kussakin yksittäistapauksessa perusteltava objektiivisella syyllä.

Toinen kysymys

46 Toisella kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, sovelletaanko assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa määräaikaiseen työsopimukseen, joka on tehty ennen assosiaatiosopimuksen voimaantuloa mutta jonka voimassaolo on vahvistettu päättyväksi assosiaatiosopimuksen voimaantulon jälkeen.

47 Tältä osin on aluksi todettava, että assosiaatiosopimus, joka sen 121 artiklan toisen kohdan mukaisesti tuli voimaan 1.2.1994, ei sisällä siirtymämääräyksiä, jotka koskisivat kyseisen sopimuksen IV osaston I luvussa, jonka otsikkona on "Työntekijöiden liikkuvuus", olevien määräysten ajalliseen soveltamiseen liittyviä edellytyksiä.

48 Assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan ajallisia vaikutuksia on näin ollen tarkasteltava ottaen huomioon yhteisön oikeussääntöjen ajalliseen soveltamiseen liittyviä edellytyksiä koskeva yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, jota voidaan analogisesti soveltaa mainitun sopimuksen määräyksiin.

49 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan aineellisen yhteisön oikeuden sääntöjä on oikeusvarmuuden ja luottamuksensuojan periaatteiden noudattamisen takaamiseksi tulkittava siten, että ne koskevat ennen niiden voimaantuloa syntyneitä tilanteita ainoastaan siinä tapauksessa, että niiden sanamuodosta, tarkoituksesta tai systematiikasta käy selvästi ilmi, että niille on annettava tällainen vaikutus (ks. mm. asia 21/81, Bout, tuomio 10.2.1982, Kok. 1982, s. 381, 13 kohta ja asia C-34/92, GruSa Fleisch, tuomio 15.7.1993, Kok. 1993, s. I-4147, 22 kohta).

50 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että uutta sääntöä sovelletaan välittömästi aikaisemman oikeussäännön soveltamisaikana syntyneen tilanteen tuleviin vaikutuksiin (ks. mm. asia 270/84, Licata v. talous- ja sosiaalikomitea, tuomio 10.7.1986, Kok. 1986, s. 2305, 31 kohta). Tämän periaatteen mukaisesti yhteisöjen tuomioistuin on erityisesti todennut, että koska Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisehdoista ja niiden sopimusten mukautuksista, joihin Euroopan unioni perustuu, tehdyssä asiakirjassa

(EYVL 1994, C 241, s. 21 ja EYVL 1995, L 1, s. 1) ei määrätä EY:n perustamissopimuksen 6 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 12 artikla) soveltamista koskevista erityisistä edellytyksistä, tämän määräyksen on katsottava olevan välittömästi sovellettavissa ja sitovan Itävallan tasavaltaa siitä ajankohdasta alkaen, jolloin se liittyi yhteisöön, joten 6 artiklaa sovelletaan niihin vaikutuksiin, joita ennen tämän uuden jäsenvaltion liittymistä yhteisöön syntyneillä tilanteilla sittemmin on (asia C-122/96, Saldanha ja MTS, tuomio 2.10.1997, Kok. 1997, s. I-5325, 14 kohta).

51 Toiseen kysymykseen vastaamiseksi on näin ollen määritettävä, onko se tilanne, että ennen assosiaatiosopimuksen voimaantuloa on tehty sellainen määräaikainen työsopimus, jonka voimassaolo päättyy assosiaatiosopimuksen voimaantulon jälkeen, jo täysin päättynyt tilanne, johon näin ollen voidaan soveltaa kyseistä sopimusta taannehtivasti ainoastaan sillä edellytyksellä, että sopimuksella on selvästi haluttu tuottaa tämä vaikutus, vai onko kyse päinvastoin tilanteesta, joka on syntynyt ennen mainitun sopimuksen voimaantuloa mutta jonka tulevia vaikutuksia säännellään kyseisellä sopimuksella sen voimaantulosta alkaen sen periaatteen mukaisesti, että uusia sääntöjä sovelletaan välittömästi tilanteisiin, jotka eivät ole vielä päättyneet.

52 Tältä osin on todettava, että määräaikaisen työsopimuksen tekemisen oikeusvaikutukset eivät rajoitu sen allekirjoittamispäivään, vaan sillä on päinvastoin jatkuvasti oikeusvaikutuksia koko voimassaolonsa ajan. Sen, että assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan kaltaista uutta sääntöä sovelletaan sen voimaantulosta alkaen ennen tätä voimaantuloa tehtyyn työsopimukseen, ei voida katsoa vaikuttavan sellaiseen tilanteeseen, joka olisi päättynyt ennen assosiaatiosopimuksen voimaantuloa.

53 Edellä esitetystä seuraa, että assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäinen luetelmakohta on uusi sääntö, jota sovelletaan välittömästi sellaisiin työsopimuksiin, jotka olivat voimassa kyseisen sopimuksen voimaantulon ajankohtana.

54 Tätä tulkintaa ei aseta kyseenalaiseksi Land Nordrhein-Westfalenin esittämä väite, jonka mukaan oikeusvarmuuden periaatteen mukaisesti ja asianomaisten henkilöiden luottamuksensuojan takaamiseksi olisi työsopimuksen kestoa rajoittavan sopimusehdon pätevyyttä arvioitaessa otettava huomioon ainoastaan sellaiset oikeudelliset seikat ja tosiseikat, jotka olivat olemassa kyseistä työsopimusta tehtäessä, lukuun ottamatta tapauksia, joissa myöhemmissä oikeussäännöissä määrätään pätevästi niiden taannehtivasta soveltamisesta.

55 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että luottamuksensuojan periaatteen soveltamisalaa ei saa laajentaa sellaiseksi, että yleisesti estetään uuden säädöksen soveltaminen aikaisemman säädöksen voimassa ollessa syntyneiden tilanteiden tuleviin vaikutuksiin (ks. mm. asia 278/84, Saksa v. komissio, tuomio 14.1.1987, Kok. 1987, s. 1, 36 kohta ja asia C-60/98, Butterfly Music, tuomio 29.6.1999, Kok. 1999, s. I-3939, 25 kohta).

56 Tällaista lähestymistapaa sovelletaan erityisesti pääasiassa esillä olevan kaltaiseen tilanteeseen, jossa assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisellä alakohdalla käyttöön otetussa uudessa säännössä määrätään työehtoja koskevan yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta ja jota on kyseisen sopimuksen voimaantulosta alkaen luonnostaan tarkoitus soveltaa erotuksetta kaikkiin puolalaisiin työntekijöihin, jotka työskentelevät laillisesti jäsenvaltion alueella, ilman että olisi tarpeen ottaa huomioon sitä, onko heidät otettu palvelukseen ennen kyseistä voimaantuloa vai sen jälkeen tehdyllä työsopimuksella.

57 Toiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa sovelletaan määräaikaiseen työsopimukseen, joka on tehty ennen assosiaatiosopimuksen voimaantuloa mutta jonka voimassaolo on vahvistettu päättyväksi assosiaatiosopimuksen voimaantulon jälkeen.

Oikeudenkäyntikulut

58 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Ranskan hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Bundesarbeitsgerichtin 22.3.2000 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Puolan tasavallan välisestä assosioinnista tehdyn Eurooppa-sopimuksen, joka on hyväksytty ja tehty yhteisön puolesta 13.12.1993 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 93/743/Euratom, EHTY, EY, 37 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa, jolla on välitön oikeusvaikutus, kielletään soveltamasta**

Puolan kansalaiseen kansallista säännöstä, jonka mukaan vieraan kielen lehtorien toimet voidaan täyttää tekemällä määräaikaisia työsopimuksia, vaikka tällaisen sopimuksen tekeminen muihin erityistehtäviin otettavien opettajien kanssa on kussakin yksittäistapauksessa perusteltava objektiivisella syyllä.

2) **Kyseisen assosiaatiosopimuksen 37 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa sovelletaan määräaikaiseen työsopimukseen, joka on tehty ennen assosiaatiosopimuksen voimaantuloa mutta jonka voimassaolo on vahvistettu päättyväksi assosiaatiosopimuksen voimaantulon jälkeen.**

Rodríguez Iglesias Jann Macken

Colneric von Bahr Gulmann

Edward La Pergola Puissochet

Cunha Rodrigues Timmermans

Julistettiin Luxemburgissa 29 päivänä tammikuuta 2002.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti